

JOAN SOLÀ / Filòleg, Premi d'Honor de les Lletres Catalanes

“Qui insulta Montilla pel seu català és un desgraciat”

CARLES GELI

Sobre la taula té un full amb un *planning* casolà ben atapeït per culpa del tractament oncològic i del setge periodístic fruit de la conjunció gairebé astral, en un mes, del nomenament com a doctor Honoris Causa per la Universitat de Lleida, la vicepresidència de l'Institut d'Estudis Catalans (IEC), el Premi d'Honor de les Lletres Catalanes i l'aparició del seu darrer recull d'articles *Plantem cara* (La Magrana). El despatx de la Universitat de Barcelona és inversament proporcional a la tasca i la força del catedràtic de llengua catalana Joan Solà (1940): tècnic de la llengua, 40 llibres, *hereu* de Joan Coromines... Tot plegat l'ha distret de l'elaboració de la *Gramàtica Normativa del Català*, “però hi tinc tot el dret: fa 50 anys que treballo com un escarç”, diu amb aquell puja i baixa de veu i rostre adust que li dona posat d'enfadat.

Pregunta: Als 25 anys de la normalització lingüística, la denúncia de molts dels seus textos ve a dir que alguna cosa no marxa...

Resposta: He conclòs que les comunitats humanes són essencialment rivals. Aquí hi ha una rivalitat entre Catalunya i Espanya que fa la convivència molt difícil. Perquè Espanya és una entitat fona-

“Poble, individu i llengua és el mateix. La llengua és espiritualment tan forta com la sang”

mentalment militar, totalitària, intransigent amb la diversitat i no volem estar-hi sotmesos.

P. I això explota per la llengua?

R. No. Però el poble, l'individu i la llengua és el mateix. Com ho vol separar? És com separar la sang del cos. La llengua és espiritualment tan forta com la sang. El poble català ha estat sempre sotmès políticament i pagant més impostos del que toca: una humiliació repetitiva. Mentre no ens rebel·lem contra aquesta situació, la llengua no té solució.

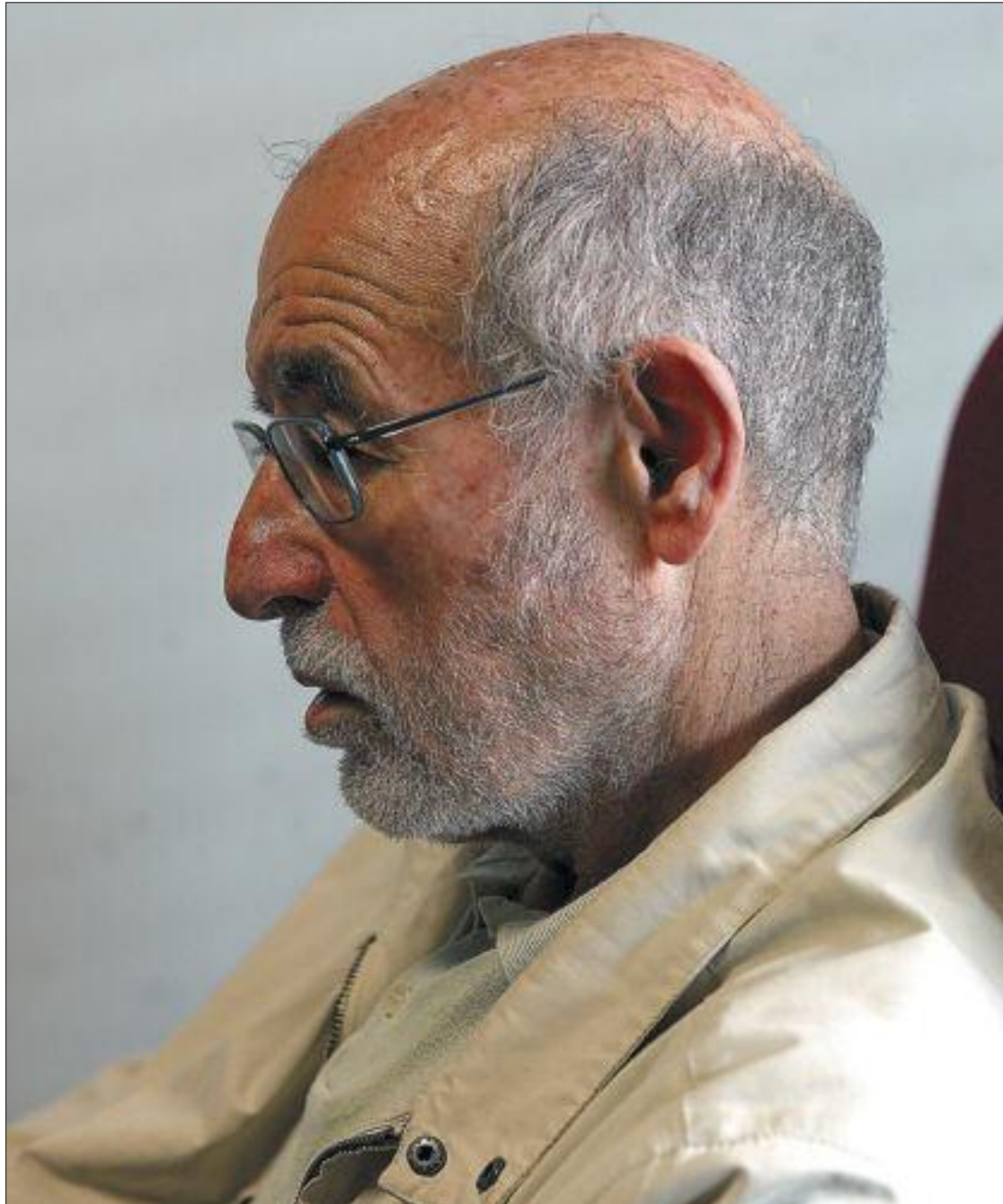
P. Amb un bilingüisme més simètric ens en sortiríem?

R. No ho sé. En qualsevol cas, amb aquesta política de voler i no gosar, de fer lleis i no complir-les, de no complir-les però no castigar-ho només atraiem acusacions ferotges de ser despotes quan la realitat és la contrària: nosaltres no hem pogut o volgut anar més lluny, no hem reivindicat mai una igualtat entre pobles, individus i llengües.

P. Hi ha TV-3, l'escola...

R. Sí, però no ha donat resultat. Abans, l'escola era poderosa; ara té més força la llengua del carrer que la de l'escola. I internet, el turisme i la immigració ho han complicat tot; ens cal actualitzar els principis. Com? No ho sé. Però el pitjor que pots fer és negar la realitat, continuar dient que aquí no passa res, que hi ha pau lingüística, que la immersió és la gran panacea quan, de fet, on es forma la joventut i la llengua és a les sales de ball, als multicines i en aquests llocs la llengua falla o no hi és.

P. Només es pot salvar la llen-

Joan Solà, el proppassat dimarts al seu despatx de la Universitat de Barcelona. / TEJEDERAS

No podem esperar més

ESTER FRANQUESA

Plantem cara

Joan Solà
La Magrana
367 pàgines. 23 euros

Com el Barça, el nou llibre de Joan Solà, *Plantem cara*, és més que un llibre de lingüística. El filòleg del Pla d'Urgell hi desgrana amb precisió científica i aquesta amenitat tan seva, secrets amagats i veritats desconegudes del català i el seu ús; però ho fa prenent partit, com transmet el títol, automanllevat d'un article del 2006, i apel·lant amb arguments contundents la consciència de lectors i entitats acadèmiques, culturals i polítiques: ja n'hi ha prou de callar i de conservar la calma mentre, sense treva, volen destruir la llengua.

Amb un llenguatge que atrapa, als seus articles recopilats aquí (publicats a l'*Avui* entre 1998 i 2008) estudia qüestions de sintaxi, semàntica, lèxic i morfologia, paraules i construccions que li han consultat o que li han tret la son perquè no les veu prou catòliques, li

sonen estranyes o les percep poc naturals. Ens va revelant, peça per peça, la complexitat de la llengua, ens aboca a la tolerància envers què diuen (o escriuen) altres parlants, alhora que ens impel·leix a rebutjar els usos que atempten la sintaxi més elemental; i ens diu sempre el perquè i convenc. Solà no cerca veritats absolutes ni vol afirmacions categòriques, no tira fletxes enverinades als parlants sinó que els ofereix criteris raonats perquè s'espavilin tot sols. Enamorat de l'estudi i de la seva llengua, hi ha paraules que encara el deixen meravellat i el fan exclamar: “Com pot ser que això no s'hagi de conservar per sempre?”.

Anem llegint-ne els articles i ens direm: caram!, sí que en sap, té raó, quina recerca més exhaustiva i quin munt d'exemples i fonts, que pla que escriu. Amb mires àmplies i flexibilitat, foragita la desorientació i remou consciències. Escriu *sisplau*, *deunido*, distingiu *sinó* i *si no*, no bandegeu el *per molts anys* ni *l'eixugar*, digueu *Nadal*, *Cap d'any* i no Nadals o Nit Vella, lle-

giu Sagarra, Espriu i Verdaguier i aprendreu de la seva traça literària; reconegueu els qui s'ho han guanyat com Puyal, Tuson, Màrius Serra i Bassas; reaccioneu en defensa de la llengua i la terra, cansats i insensibles com esteu de tants anys del *nyichnyac* polític i lingüístic, respectem-nos i fem-nos respectar: no podem esperar més.

Si llegiu *Plantem cara*, hi trobareu el savi, que ho és perquè té el cuquet de la llengua ben endins i perquè s'hi ha trencat les banyes. Un savi capaç d'escriure: “No m'ha sigut possible d'aclarir-me a mi mateix o encara coneixem poc els racons de la llengua”. I és que creu de debò que “la realitat és més complexa i més lenta que les normes”. Per això, són un bé de déu les seves peces per saber cap on tirar. Mai no arribarem a saber del tot què és la llengua, diu, ni podrem descriure'n cap de manera completa en una gramàtica, però aquesta obra seva que fa de bon llegir per mica de sensibilitat lingüística que es tingui, ens hi acosta i ens la fa més nostra.

gua amb la independència?

R. Jo no ho dic, això. El problema no és la independència pròpiament dita, el problema és que amb més poder polític i més convenciment segurament seria més fàcil de salvar la llengua.

P. A banda que el català reula s'hi afegeix ara la seva degradació.

R. La pobresa del català actual només ve del fet que no s'ha pogut ensenyar com una llengua normal i, per tant, fer que els alumnes llegissin llargament bons autors, manera excel·lent d'adquirir llenguatge ric i matisat. I després ve l'annual cançoneta de l'enfadós de la selectivitat: que si el català és massa difícil, etc. El que ensenyem ha de ser un català d'anar per casa que no pot passar del papa, mama, cadira i porró? No puc posar Carner però sí Machado? És una burla social. I mentrestant, el castellà és una llengua forta a Catalunya: aquí tothom balla, llegeix i renega en castellà; en català, no: sempre pateixes per si la frase és correcta. Es pot viure com a poble així?

P. Cal preocupar-se pel català del president Montilla?

R. I ara! Qui digui que el Montilla parla malament és un desgraciat; això ens fa mal a tots. Fa un gran esforç, parla molt bé per l'ambient on va viure.

P. Cita Sagarra com exemple

“En català sempre pateixes per si la frase és correcta. Es pot viure com a poble així?”

d'ús de la llengua. I autors d'avui?

R. Un percentatge de persones tenen la llengua com a eina de treball i l'usen amb admirable competència, però també hi ha una gran part d'aquest grup que domina molt poc la llengua i n'hi ha molts altres que viuen aquí des de fa anys i no la coneixen o no volen usar-la. Aquí la llengua pateix una situació social estranya. Jo, ara els exemples els veig en traductors com Joan Sallent i Xavier Pàmies. A la vora d'això hi ha molts professors i alumnes amb poca competència lingüística... I els escriptors, en tenim de molt d'èxit amb una llengua molt neutra, que podrien escriure en castellà i no es notaria.

P. Escriu també que tenim una llengua poc flexible.

R. Sí, la gent no accepta l'esforç d'aprendre-la perquè no la sent com una llengua real i verídica d'un país. Potser un primer remei seria no empenyar els alumnes amb minúcies gramaticals i fer-los llegir bones traduccions. La d'*El casolot*, de Dickens, això han de llegir i no el *per* i *per a* que ni el professor entén i fa avorrir els alumnes. Feu llegir als estudiants en Monzó, que és llengua fàcil i d'aquí feu-los saltar a cosa més rica; no ho fem al revés, començant amb Víctor Català o el Tirant!

P. Reclama major reacció de les institucions davant la llengua. Intervindrà ara més l'IEC?

R. A l'IEC potenciarem el seguiment públic de la salut de la llengua: veure'm com està i si hi hem d'intervenir; i també mirarem d'infondre aquest esperit que dic.